

ARNOŠT CAHA:

Povídky o chudém hochu, který osvobodil národ

KNIHA PRVÁ - MLADÁ LÉTA T. G. MASARYKA

VI. V ČEJKOVICKÉ ŠKOLE

Své bratry měl Tomáš velmi rád, zvláště Martina, ale za kamarády, když začal chodit do školy, jich neměl. Matku to mrzelo a nejednou mu vytýkala, že jen nerad bývá v jejich společnosti a kdykoliv jen může, že uteče mezi starší hochy. Mezi těmito si našel několik kamarádů a rád jich poslouchal. Také s jedním pacholkem v čejkovickém dvoře se stýkal velmi přátelsky.

Slováctí hoši mají bujnou krev a velmi rádi provedou nějaký uličnický kousek. To se snad dá říci o všech hoších na světě, ale o slováckých chlapcích desateronásob. Tomáš Masarykův byl Slovák tělem - duší a vyhlídka na notný výprask ho neodstrašila, aby se zúčastnil závadných podniků svých velkých kamarádů. Tak jednou před vinobraním se hoši ve škole domluvili, že půjdou na hrozny do vinohradů.

Za soumraku sešlo se jich za humny kolem dvaceti, Tomáš mezi nimi, nejmladší ze všech. Fróliš a Jožka, synkové bohatých sedláků, kteří měli sami pěkný vinohrad, byli zvoleni za vůdce. Mohli sice natrhati si hroznů na vlastním, kolik jim bylo libo, ale to víte - kradené ovoce nejlépe chutná.

" Kluci, musíme jít na to zchytří!" povídá Fróliš. " Víte, že hutař má pušku."

" Vždyť on si rozmyslí, aby nás pro hrozníček zastřelil!" namítl Jožka. " Ale opatrní být musíme, sic bude zítra ve škole boží dopuštění."

" Až vypátráme, kde hutař je, půjdeš ty, Martine, s Michalem na druhou stranu vinohradu a budete dělat, jako byste chtěli na hrozny. Tak ho k sobě přilákáte a pak utečete. A my zatím vkrademe se na opačné straně do vinice. Zde se zase všichni sejdeme a každý z nás vám dá po hroznu. Budete mít více než my."

Tento důmyslný plán byl jednomyslně schválen. Nato ihned bylo přikročeno k jeho provedení.

Vše se dařilo až radost. Hlídač zaslechl podezřelé zvuky na západním konci vinohradů a ihned tam pospíšil. Za chvilku nato dal Fróliš znamení k útoku na vinohrad. Všichni ochotně poslechlí a za několik okamžiků již blaženě hodovali. Hrozny byly veliké a sladké skoro jako med. Když hoši poněkud ukojili svou touhu po této pochoutce, cpali hrozny do kapes nebo do malých košíků, které potají vzali z matčiny komory. Ó, jak se vše báječně vydařilo! Ale v tom slyš! Výstražný signál Jožkův, před výpravou smluvený! Hrozí nebezpečí - asi hutař se blíží - rychle pryč odtud!

Tomáš vyskočil a jako zajíc pelášil se straně. Toto dobrodružství ho velmi bavilo, výčitek svědomí nepocítil. Jako všichni ostatní hoši se domníval, že neučinil nic zlého. Copak je sedlákům, kteří mají sklepy plné starého vína, o několik hroznů! Vždyť jim zbude ještě dost!

Nešel hned domů, nýbrž na smluveném místě počkal na ostatní hochy. Brzy se ku své veliké nelibosti dozvěděl, že hutařovi se podařilo chytнути Michalova bratra Martina a ten že mu plačky vyzradil jména snad všech účastníků výpravy. Když hoši uslyšeli tuto Jobovu zvěst, zdály se jim hrozny, které až dosud pojídali s neobyčejnou chutí, jaksi kupodivu kyselejší. Zanechali tedy jídla a trousili se domů.

Když Tomáš vstoupil do světnice, ihned postřehl, že jest očekáván. Osmero očí se k němu upřelo: dvoje hněvivé blesky metající, dvoje smutně vyčítavé, čtvery zvědavé, skoro vesele hledící. A v rukou otcových, hle, cosi podivného: tlustý provaz, jakoby k ráně připravený!

Tomáš pochopil: rodiče již vědí všecko! Překvapila ho tato zpravodajská rychlost nesmírně. Ale než si mohl položit otázku, jak se mohli doma tak rychle o všem dozvědět, již zahřímá na něho otcův hněvivý hlas:

" Čekám na tebe, darebáku! Provaz jsem ve vodě namočil, aby lépe přilehl. Dostaneš jich nepočítaných, aby ti podruhé přešla chuť na kradené hrozny."

Provaz se vznesl k strašlivé ráně, ale nedopadl. Matka zachytila otcovu pravici a několika větami zažehnala nebezpečí důkladné výplaty. tak se stalo, že prozatím Tomáš odnesl svou výpravu za cizími hrozny pouze delším kazáním matčiným i otcovým.

Ale slepé spravedlnosti přece jen bylo učiněno brzy zadost! Druhého dne dostavil se hutař do školy, hlučně přednesl panu učiteli strašnou obžalobu, načež prstem ukazoval:

" Tu ten a ten a ten tam byli!"

Sebe dovednější výmluvy nepomohly. Všichni musili na lavici a každý dostal lískovkou pětadvacet... Samozřejmě i nad Tomášem Masarykovým byl vykonán tento ponižující ortel.

*

V čejkovické škole se Tomášovi líbilo, třebaže první pan učitel, který ho učil, nemilosrdně bil nezbedné žáky, hlava nehlava. Měl kostnaté, velmi chlupaté ruce, kterých přechasto užíval jako nástroje trestající spravedlnosti. Nebylo také snadno, zkrotiti bujnou slováckou mládež. Kluci za vyučování mysleli daleko více na taškařinu než na učení a dobrému slovu učitelovu se jen ušklebovali. Proto musila vždy zakročiti a kázeň zjednati pružná lískovice nebo pádná dlaň či pěst páně učitelova. I Tomáš, o nic méně bujnější než ostatní hoši, nejednou zkusil na svých zádech či jiné části svého těla nepříjemný účinek tohoto starodávného, tehdy ve všech obecných školách obvyklého prostředku výchovného.

...

Jakou úctu a jaký respekt mohly pak míti před takovým učitelem čejkovické děti, když dobře viděly jeho bídu a ponížení? Nebylo proto divu, že neposlouchaly z hluboké úcty a vážnosti ke svému učiteli - jako to činíte, děti svobodné školy československé - nýbrž pouze z donucení a ze strachu před tělesným trestem. A tak se nedivte, že čejkovický pan učitel řezal a řezal...

*

Krásné červnové dopoledne. Sluníčko venku svítí až milo; šibalsky nakukuje do oken

čejkovické školy, jako by chtělo říci chlapcům a holkám, zde ve škamnách sedícím:

" Hej - mladá chaso, nechtěli byste raději za mnou, než sedět s rukama na lavicích, poslouchat pana učitele a třást se před jeho holí? Před chvílí jsem vidělo vašeho spolužáka Frantu Kožušníka, jak na stráni pase kozy a vesele si hvízdá. A nad ním na mezi sedí jeho sestřenice Žofka; pase husy a plete věnce z lučního kvítí. Více než třicet vašich kamarádů a kamarádek jsem dnes vidělo venku, v polích a na lukách - což, nechtěli byste jít za nimi?"

Děti sluníčku neodpovídaly; snad mu nerozuměly, snad se bály, k němu se otočiti; vždyť pan učitel třímal v ruce hůl, kterou před chvílí strašlivě vyplatil Fróliše. Bylo také proč ho vyplatiti! Považte, co tento uličník udělal! Přinesl s sebou v krabičce velikého zeleného skokana, jehož včera chytil v potoce, a když pan učitel konečně zjednal klid a jal se cosi vypravovati, pustil Fróliš žábu a postrčil ji, aby skočila mezi děvčata. Pochopíte, jaký shon a křik nastal, když ji holky zpozorovaly. Hotové boží dopuštění, z něhož se pan učitel div nezbláznil.

Dlouho trvalo, než byl nešťastný skokan, všecek polepený prachem a smetím, k smrti uštvaný, polapen a hozen oknem do zahrady. Nato byl viník po právu a spravedlnosti citelně potrestán. Klečí nyní u stupně, hladí si pobitá záda i zadní část těla, ale zdá se, že ho výprask pranic nemrzí; alespoň se usmívá na kluky a s uspokojením přijímá jejich pohledy, tlumočící mu vděčnost za to, že celé třídě připravil takovouto znamenitou zábavu.